

КОНФІДЕНЦІЙНА ІНФОРМАЦІЯ ЯК ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ

Олег Прохніцький,

*ад'юнкт кафедри кримінального права
Київського національного університету внутрішніх справ*

Однією з гарантій прав і свобод учасників правовідносин у сфері використання інформації є охорона конфіденційної інформації. Слід зазначити, що має місце невизначеність в інформаційному праві з віднесенням певних видів інформації до категорії «таємної» чи «конфіденційної».

Метою цієї статті є визначення поняття «конфіденційна інформація» як предмета злочину в кримінальному праві України, а також окремих її видів.

Суттєвий внесок у дослідження інформації з обмеженим доступом як предмета злочину зробили, зокрема, такі вчені, як Д. Азаров, Г. Андрощук, М. Галянтюк, В. Голубев, В. Гавловський, С. Орлов, О. Кахановська, М. Коржанський, П. Крайнев, Є. Лащук, О. Мазуренко, О. Радутний, Н. Розенфельд, В. Саєнко, О. Самойлова, В. Тацій, О. Чубукова.

Дослідження конфіденційної інформації як предмета злочину розпочнемо із законодавчого визначення поняття «конфіденційна інформація».

Відповідно до ст. 30 Закону України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. (далі – Закон) конфіденційною інформацією слід вважати відомості, які знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні фізичних та юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов. Слід також зазначити, що конфіденційна інформація є різновидом інформації з обмеженим доступом. Остання за своїм правовим режимом, може бути двох різновидів – конфіденційна та таємна (ст. 28 Закону).

До різновидів конфіденційної інформації, за розголошення якої передбачена кримінальна відповідальність, належить, наприклад, така інформація: медична таємниця, таємниця листування, таємниця голосування, таємниця усиновлення (удочеріння), нотаріальна таємниця, комерційна та банківська таємниця, адвокатська таємниця, конфіденційна інформація про особу, комп'ютерна інформація з обмеженим доступом.

Критерієм розмежування злочинів, предметом яких виступає інформація з обмеженим доступом, є суб'єкт інформаційних відносин, якому фактично вона належить. Якщо інформацією із зазначеним доступом володіє фізична або юридична особа та розголошення останньої може завдати шкоди інтересам лише даного суб'єкта, то її слід відносити до конфіденційної. Так, конфіденційна інформація є предметом злочинів, передбачених статтями 132, 145, 159, ч. 3 ст. 160, 163, 168, 182, 231, 232, 361², 362, 397 Кримінального кодексу (далі – КК) України.

Розглянемо окремі види конфіденційної інформації, що можуть бути предметом відповідних злочинів.

Медична таємниця. Виходячи із змісту ч. 1 ст. 40 Основ законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 р., медична таємниця – це сукупність певної медичної та немедичної інформації, що не підлягає розголошенню.

Від медичної таємниці слід відрізняти лікарську таємницю. Основна відмінність між лікарською та медичною таємницею полягає у тому, що лікарська таємниця – це інформація про хворого, яку медичний працівник не повинен нікому розголошувати, а медична таємниця – відомості про пацієнта, які медичний працівник не повинен повідомляти йому в його ж інтересах і розголошувати іншим особам. За умисне розголошення лікарської таємниці, передбачена кримінальна відповідальність (ст. 132 КК України).

Предметом зазначеного злочину є конфіденційна інформація про виявлення зараження ВІЛ-інфекцією або захворювання на СНІД, або іншою невиліковною інфекційною хворобою, яка є небезпечною для життя людини.

Предметом злочину, передбаченого ст. 145 КК України, є медична таємниця, а саме, конфіденційна інформація про особу пацієнта (хворого). Зазначена інформація віднесена до категорії конфіденційної у зв'язку з тим, що її розголошення може завдати шкоди хворій особі як пацієнту.

На нашу думку, предмети злочинів, передбачених статтями 132, 145 КК України,

схожі за своїм змістом. Так, ст. 145 КК України передбачає відповідальність за «незаконне розголошення лікарської таємниці», а ст. 132 – за «розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби». Проте ми вважаємо, що конфіденційна інформація про виявлення зараження ВІЛ-інфекцією або захворювання на СНІД, або іншою невиліковною інфекційною хворобою, яка є небезпечною для життя людини є лікарською таємницею (тобто складовою медичної таємниці)¹. Диференціація кримінальної відповідальності за ці злочинні діяння здійснена законодавцем за відповідним предметом злочину. На нашу думку, такий критерій диференціації не є ефективним, оскільки необґрунтовано розширює зміст Закону. Вважаємо, що слід об'єднати норму, передбачену статтями 132 і 145 КК України, в одну статтю Кримінального закону під загальною назвою «Незаконне розголошення медичної таємниці».

Таємниця голосування. Відповідно до ст. 71 Конституції України вибори до органів державної влади й органів місцевого самоврядування відбуваються на основі загального, рівного та прямого виборчого права шляхом таємного голосування. За умисне порушення таємниці голосування передбачена кримінальна відповідальність (ст. 159 та ч. 3 ст. 160 КК України).

Предмет злочину, передбачений ст. 159 і ч. 3 ст. 160 КК України, – це таємниця голосування, тобто конфіденційна інформація про волевиявлення виборця, учасників референдуму в ході голосування, відношення громадянина до вибору того чи іншого кандидата, винесеному на референдум питання, що знаходиться у його володінні й яку особа не бажає розголошувати.

Слід зазначити, що поняття таємниці голосування у законодавстві України не визначено, тому ми пропонуємо своє визначення таємниці голосування. На нашу думку, *таємниця голосування* – це конфіденційна інформація про волевиявлення особи під час голосування, що належить конкретному виборцю та щодо якої він самостійно встановлює режим доступу.

Таємниця особистої кореспонденції. Конституція України гарантує кожному громадянину таємницю кореспонденції. Це право поширюється як на юридичних, так і

фізичних осіб (ст. 31). За порушення таємниці особистої кореспонденції передбачена кримінальна відповідальність (ст. 163 КК України). Предметом злочину, передбаченого ст. 163 КК, є відомості, що передані чи передаються громадянами через листування або телеграфні розмови, а також повідомлення громадян, які передаються або були передані телеграфом чи за допомогою інших засобів зв'язку, а також через комп'ютер і становлять таємницю особистої кореспонденції. Не можуть визнаватися предметом цього злочину відомості та повідомлення службового характеру, які є змістом службової кореспонденції. Зазначений вид таємниці, на нашу думку, як таємниця особистої кореспонденції потрібно відносити до конфіденційної інформації про особу [1, с. 411].

Таємниця усиновлення. Відповідно до Закону України «Про інформацію» від 02.10.1992 р., відомості, що стосуються усиновлення (удочеріння), не підлягають розголошенню (ст. 46). За розголошення таємниці усиновлення (удочеріння) всупереч волі усиновителя (удочерителя) передбачена відповідальність відповідно до ст. 168 КК України. Предметом цього злочину є таємниця усиновлення (удочеріння), тобто конфіденційна інформація про факт та умови усиновлення, яка належить усиновителю і розголошення якої може призвести до суспільно небезпечних наслідків (тяжких особистих і сімейних трагедій та конфліктів, розриву сімейних відносин тощо).

Конфіденційна інформація про особу. Відповідно до ст. 32 Конституції України ніхто не може зазнавати втручання в його особисте та сімейне життя, крім випадків, передбачених Основним Законом.

Офіційне тлумачення поняття конфіденційної інформації про особу викладене також у рішенні Конституційного Суду України від 30.10.1997 р. № 5-зп (справа К. Г. Устименка).

За незаконне збирання, зберігання, використання або поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди передбачено кримінальну відповідальність (ст. 182 КК України).

Різновидом конфіденційної інформації про особу є *таємниця псевдоніму*. Вважаємо, що за розголошення таємниці псевдоніму повинна наставати кримінальна відповідальність за ст. 182 КК України.

Комерційна та банківська таємниця. Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого й іншого характеру, за винятком тих, що відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці (ст. 505 ЦК України).

¹Підпункти 2.1, 2.2 Порядку забезпечення конфіденційної інформації про ВІЛ-інфікованих, затвердженого наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань і Міністерства охорони здоров'я України від 18.01.2000 р. № 3/6.

На відміну від комерційної, *банківська таємниця* – це інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третім особам при наданні послуг банку і розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди клієнтові (ст. 60 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р.).

За умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну таємницю, передбачена кримінальна відповідальність (ст. 231 КК України). За умисне розголошення комерційної таємниці без згоди її власника, передбачена кримінальна відповідальність за ст. 232 КК України. Предметом зазначених злочинів виступає комерційна таємниця.

Предмети аналізованих злочинів схожі за своїм складом і надають підстави для їх подальшої уніфікації. Вважаємо за доцільне доповнити ст. 232 КК України частиною другою, яка б передбачала кримінальну відповідальність за незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю: «Умисне незаконне збирання, використання з метою розголошення, а також умисне розголошення комерційної або банківської таємниці без згоди її власника, якщо ці дії завдали значної шкоди власнику». Шкода, передбачена цією нормою, буде визнаватися значною, якщо вона в 100 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а у великих розмірах – якщо вона у 250 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Зокрема, назву даної статті пропонується викласти у такій редакції: «Порушення комерційної або банківської таємниці».

Професійна таємниця. Згідно із ст. 9 Закону України «Про адвокатуру» від 19.12.1992 р. адвокат зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю. Отже, предметом злочину, передбаченого ст. 397 КК України, («Втручання в діяльність захисника чи представника особи»), слід вважати адвокатську таємницю.

На нашу думку, адвокатську таємницю, нотаріальну таємницю, а також медичну таємницю можна об'єднати під загальною назвою «професійна таємниця». Оскільки, збереження цієї таємниці вчиняється в процесі певного виду професійної діяльності. Саме тому, з наведеного випливає, що автором враховано два критерії – професію (медичний працівник, нотаріус, адвокат), тобто хто надає допомогу, та інший – діяльність, в процесі якої вона здійснюється.

Комп'ютерна інформація з обмеженим доступом. Конфіденційною може бути та-

кож інформація, що, зокрема, може міститися в комп'ютерній мережі, доступ до якої здійснюється лише з дозволу особи, якій вона належить. Кримінальна відповідальність за викрадення, привласнення та вимагання такої інформації передбачена статтями 361², 362 КК України. Так, предметом зазначених злочинів є комп'ютерна інформація з обмеженим доступом, інформація з обмеженим доступом, що зберігається в електронно-обчислюваних системах, автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації.

Відповідно до ст. 362 КК України передбачена кримінальна відповідальність за незаконні дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислюваних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї. У свою чергу, відповідно до ст. 361² КК України передбачається кримінальна відповідальність за несанкціонований збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка оброблюється в електронно-обчислюваних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації.

За режимом доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом (ст. 28 Закону України «Про інформацію» від 02.10.1992 р.). Виходячи з цього, вважаємо за доцільне об'єднати ст. 361² КК України, в ч. 3 ст. 362 КК України та викласти її в такій редакції, «Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені щодо інформації з обмеженим доступом, повторно або за попередньою змовою групи осіб, або якщо вони заподіяли значну шкоду».

До конфіденційної інформації, відносини щодо якої безпосередньо не забезпечені кримінально-правовою охороною, відноситься, зокрема, така інформація: *таємниця нотаріальних дій, таємниця страхування, таємниця заповіту, таємниця сповіді*.

Ми приєднуємося до пропозиції Є. Лацука щодо доцільності прийняття закону «Про захист конфіденційної інформації», в якому визначався б перелік інформації, що може бути віднесена до конфіденційної та порушення обігу якої (без дозволу її власника) тягло б за собою юридичну відповідальність; містився б перелік інформації, що не може бути віднесена до конфіденційної; надавалося б визначення такої інформації та закріплювався б її правовий режим тощо [2, с. 78].

Проведений аналіз дозволяє зробити такі висновки:

існує нагальна потреба в удосконаленні класифікації інформації з обмеженим доступом, на основі якої будуть розроблені критерії віднесення інформації до категорії «таємна» та «конфіденційна», що дозволить розмежувати суміжні склади злочинів, предметом яких є конфіденційна інформація;

кримінальний кодекс України необхідно доповнити статтею, яка б передбачала кримінальну відповідальність за розголошення відомостей, отриманих під час сповіді, сповідником, перекладачем чи іншою особою, якій ці відомості стали відомі в момент сповіді:

«Стаття 180¹. Розголошення таємниці сповіді

Розголошення відомостей, отриманих священнослужителем під час сповіді (сповідником), перекладачем чи іншою особою, якій ці відомості стали відомі в момент сповіді –

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або обмеженням волі на той самий строк»;

з приводу охорони суспільних відносин щодо таємниці нотаріальних дій, необхідно доповнити КК України нормою, яка б встановлювала відповідальність за розголошення таємниці нотаріальних дій. Цю статтю слід викласти у такій редакції:

«Стаття 397¹. Розголошення таємниці нотаріальних дій

1. Розголошення конфіденційної інформації, отриманої нотаріусом під час здійснення своїх професійних обов'язків, –

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або обмеженням волі на той самий строк.

2. Розголошення відомостей щодо факту складення заповіту, його змісту, скасування або зміни заповіту нотаріусом чи іншою посадовою, службовою особою, яка посвідчує заповіт, свідками, а також фізичною особою, яка підписує заповіт замість заповідача до відкриття спадщини, –

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років або обмеженням волі на той самий строк».

Література

1. *Науково-практичний* коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – К., 2007. – 1104 с.

2. *Лащук Є. В.* Інформація з обмеженим доступом як предмет злочину // *Право України*. – 2001. – № 3. – С. 75–78.

